

ESER TAHLİL VE TENKİTLERİ

KUNTER, NURULLAH : **Ceza Muhakemesi Hukuku**, İstanbul 1964, Sermet Matbabası. (Yenileştirilmiş ve geliştirilmiş ikinci bası, 823 sh.).

Prof. Dr. Nurullah Kunter 1961 de yayın alanına koymuş bulunduğu Ceza Muhakemesi Hukukunun ikinci basısını yapmış bulunmaktadır. 704 sahife tutan birinci basıya nisbetle 823 sahifeyi bulan, yani yüz sahife kadar bir artış gösteren eserin bazı ek ve değişikliklere rağmen, ana hatları aynı kalmıştır. Gene bir başlangıç ve bir girişten sonra, kitap üç büyük kısma ayrılmaktadır.

Birinci kısım «Ceza Muhakemesi Görevi», ikinci kısım «Ceza Muhakemesi Yapısı» ve nihayet üçüncü kısım «Ceza Muhakemesi Morfolojisi» başlığını taşımaktadır.

Giriş kısmında Ceza muhakemesi hukukunun tarifi, hususiyetleri, diğer hukuk branşlarıyla ilgisi ve tarihî gelişimi incelenmektedir.

Ceza Muhakemesi Görevi başlığını taşıyan birinci kısım dört bölüme ayrılmış bulunmaktadır. Birinci bölüm «Muhakeme görevi olarak kollektif hüküm verme», ikinci bölüm «Ceza yargılaması», üçüncü bölüm «Ceza iddiası», nihayet dördüncü bölüm «Müdafaa» adlarını taşımaktadır.

Muhakeme görevi olarak kollektif hüküm verme başlığını taşıyan birinci bölümde, hüküm, karar, yargı kavramları üzerinde durulmakta, hükmün muhakemenin her safhasında kollektif olarak meydana geldiği belirtilmekte, bundan sonra muhakeme makamları üzerinde durulmakta ve nihayet muhakeme faaliyeti vesilesile rastlanabilecek ceza muhakemesi şartları incelenmektedir. Bu şartlar, şimdiye kadar Türk hukukunda ele alındığından çok daha toplu ve teferruatlı bir şekilde incelenmekte, mahiyetleri anlatıldıktan sonra, suça tesir eden sebepler, suçlunun cezalandırılmasına tesir eden sebepler ile karşılaştırılmakta, bunların bulunmasının muhakeme faaliyeti bakımından doğuracağı sonuçlar tesbit edilmekte ve bundan sonra ceza muhakemesi şartları çeşitleri üzerine eğilinmekte ve ayrı ayrı yirmiden fazla şart üzerinde durulmaktadır.

Ceza yargılaması adını taşıyan ikinci bölümde, ceza yargılamasının görevi üzerinde durulduktan sonra yargılama birliği prensibi ele alınarak teferruatlı olarak incelenmekte ve daha sonra ceza yargılaması makamları, tarihçesi ve bugünkü durumu ile birlikte anlatılmaktadır.

Ceza iddiası başlığı altındaki üçüncü bölümde, ceza iddiası ve kovuşturması, ferdin tekbaşına kovuşturması ve ferdin savcı ile birlikte kovuşturması başlıkları altında savcılık tarafından re'sen takip olunan işler, takibi şahsî dâvaya bağlı işler ve müdahale yolu ile takip olunan işler üzerinde durulmaktadır.

Nihayet bu birinci kısmın son bölümünde müdafaa üzerinde durularak en ileri yabancı doktrinde bile daha yeni olup pek belirtilmemiş olan ve suçların işlenmesinde devletlerin de payı bulunduğu hakkındaki kriminolojik görüşe dayanarak ortaya atılan toplumsal müdafaya değinilmektedir.

Ceza muhakemesinin yapısı başlığını taşıyan ikinci kısımda esas itibarile ceza muhakemesinin birden fazla şahıslar arasındaki uyumsuzlukları çözen hukuk branşı olduğundan hareket edilerek, yargılanacak cezaî uyumsuzluk, ceza muhakemesine iştirak eden şahıslar, ceza muhakemesi vesilesile yapılan çeşitli muameleler üzerinde durulduktan sonra, ceza muhakemesi vasıtaları olarak normlar, deliller, koruma tedbirleri incelenmektedir. Bu kısımda ilgi çekici açıklamalara rastlanmaktadır. Bu meyanda meselâ, uyumsuzluğun doğrudan doğruya halli ile dolayısıyla halli ayırımına ve yargılanacak uyumsuzluğun dört vasfı ve özellikle suçluluğun tesbiti ve müeyyidenin tâyini faaliyetini birbirinden ayırmak konusunda en son fikirlere yer verilmesini gösterebiliriz. Bu son halde, bir muhakeme kitabında en son infaz bilgilerine yer verilmiş olmaktadır. Tutma, teminatla salıverme, yakalama, yurt dışına çıkarmama, müşahede altına alma, arama, elkoyma, v.b. gibi muamelelerinin ve önşartlarının ortaya konması ve hepsinin koruma tedbirleri adı altında toplanması şimdiye kadar Türk hukukunda ilk defa yapılmaktadır. Keza bu kısımda dördüncü bölümdeki ceza muhakemesi muamelelerinin muhakeme hukuku müeyyideleri ve bunu takip eden muamelelerdeki aykırılıkların giderilmesi konuları dünya modern ceza muhakemesi hukukunda bile henüz yeni yeni işlenen konulardır.

Dolayısıyla muhakeme kavramının bizim ceza muhakemesi doktrinine sokulması da yeni bir olaydır.

Ceza Muhakemesinin Morfolojisi başlığını taşıyan üçüncü kısım beş bölümden ibarettir.

Birinci bölümde gene bizde ilk olarak muhakemenin morfolojik prensipleri olan organiklik prensibi, gelişme prensibi ve uygunluk prensibi üzerinde durulduktan sonra, ikinci bölümde dar mânada ceza muhakemesi adı altında suç işlenmesi vesilesile yapılan soruşturma incelenmektedir. Burada soruşturmanın ön ve son olarak iki safhada ele alındığını, ön soruşturmanın ise, başlangıç soruşturması, kısa ve ilk soruşturma olarak üç devrede incelendiğini görmekteyiz. Başlangıç soruşturması ve kısa soruşturma ayırımı hukukumuzda şimdiye kadar yapılmış değildir; bunlardan birincisi sanık sıfatı verilmeksizin, ikincisi ise sanık sıfatı verildikten sonra yapılan hazırlık soruşturmasını ifade etmektedir.

Üçüncü bölümde suçtan doğan bir başka muhakeme üzerinde durulmaktadır. Bu da Emniyet tedbiri muhakemesidir. Bu muhakeme sonunda bir ceza uygulanmasının değil, fakat bir emniyet tedbiri uygulanmasının bahis konusu olacağı, farkın bundan ibaret olduğu belirtilmekte ve bu muhakemenin hukukumuzda arzettiği eksiklikler belirtilmektedir. Bu muhakemelerin ceza muhakemesi hukukumuzda sistemli olarak toplanması durumu da ilk defa Kunter'in kitabı vesilesile olmaktadır; şimdiye kadar bu bilgiler yeri geldikçe ceza hukukunda, bilhassa mes'uliyet bahsinde verilmekteydi.

Dördüncü bölüm dar mânada tâli ceza muhakemesine ayrılmıştır. Burada da ceza uygulanması vesilesile yapılan hâdise ve infaz muhakemeleri biraraya toplanmıştır.

Nihayet beşinci bölümde de kanun yolları ele alınmıştır. Kanun yolları son kararın yargı halini alıp almamış olmasına göre iki büyük kısımda, olağan ve olağanüstü olmak üzere ayrılmıştır. Olağan kanun yolları içinde itiraz, istinaf, temyiz; olağanüstü kanun yolları arasında da muhakemenin yenilenmesi (iadeyi muhakeme), muhakemenin dirilmesi (ilk soruşturmanın yeniden yapılması), yargıtay kararlarının düzeltilmesi (tashihi karar), olağanüstü itiraz (Cumhuriyet başsavcısının itirazı), olağanüstü temyiz (yazılı emir yolu ile bozma) incelenmiş bulunmaktadır.

Muhteviyatına kısaca bu şekilde işaret etmiş bulunduğumuz kitap ceza muhakemesi usûlü kanununun yorumu olan kitaplardan çok ilerdedir. Yazar, muhakeme hukukunun ceza muhakemesine ait kısmını işlerken kanundan tamamen ayrı bir sistem kurmuş, ikinci basıda da aynı sistemi, pek az değişikliklere rağmen muhafaza etmiş bulunmaktadır. Bugün ceza hukukunun incelenmesinde artık ceza kanununun sisteminden ayrı aşağı yukarı belli bir sistem meydana gelmiştir; aynı şeyi Kunter muhakeme hukukunda yapmaya uğraş-

miştir. Kitap sadece kuru muhakeme usulleri hakkındaki kanun hükümlerinin şerh ve izahından ibaret değildir; hüküm bahsinde, psikolojiden, bilirkişide mantıktan, toplumsal müdafaada kriminolojiden, cezalandırma şartlarında suçlunun cezalandırılmasına tesir eden sebepler ve suça tesir eden sebepler ile karşılaştırmalar yapılırken muhakeme morfolojisi bahsinde emniyet tedbirleri mukakemesine yer verirken ceza hukuku, yargı bahsinde suçluluğun tesbiti ve müeyyidenin tâyini muamelelerinin ayrılması konusunda en yeni infaz ilmi gibi başka alanlardaki bilgilere yer verilmektedir.

Kitap sistematığı bakımından kanundan ayrı olduğu gibi terimler bakımından da birçok defa kanundan ayrılmış bulunmaktadır. İrtibat yerine bağlantı, savcının dâva açmama kararına karşı itiraz'a koğuşturmama dâvası, muhakemenin iadesine muhakemenin yenilenmesi, tashihi karara Yargıtay kararlarının düzeltilmesi, Cumhuriyet Başsavcısının itirazına olağanüstü itiraz, yazılı emir ile bozmaya olağanüstü temyiz, dâvanın nakline muhakemenin nakli v.b. adlarının verilmesiyle bu başlıkların muhteviyatlarının daha kolay hatırlanır bir hale getirilmesi gayesi güdülmüştür. Kanunun terimleri yerine daha kolay anlaşılabilirler getirilirken, kanunda olmayıp da hukukumuzda yer almış bulunan bazı kavramlar da ya yeni adlar almış veyahut hiç adı yokken bunlar belirtilerek adlandırılmıştır. Meselâ hâkimlik ve mahkeme kararları kavramı, muhakemede safha, devre, bölüm, derece ayırımları, emniyet tedbirleri muhakemesi v.b. gibi terimleri bu konuda hatırlamak gereklidir.

Bu ikinci basıda da terim bakımından bazı yeniden gözden geçirmeler yapıldığı görülmektedir. Meselâ, ceza yargılaması fonksiyonu yerine görevi, ihtilâf yerine uyuşmazlık, zabıt varakası yerine tutanak, emare yerine belirti, tevkif yerine tutma, öncelilik prensibi yerine gelişme prensibi, çelişmelilik yerine yüze karşılık v.b. denmek suretile kavramların daha kolay hatırlanması yönüne gidilmiştir.

Bu basıda ayrıca bazı kavramlar daha ince bir şekilde gözden geçirilip bunların içinden başka yeni kavramlar bulunup belirtilmiştir. Meselâ, Ceza iddiası konusu, ceza iddiası ve ceza kovuşturması; hazırlık soruşturması, başlangıç soruşturması ve kısa soruşturma gibi alt ayırımlara tâbi tutulmuş, evvelki basıda olmayan bağlılık (s. 645) ve bağısızlık (s. 535) prensipleri belirtilerek bazı izahlar isimlendirilmiştir.

Kitap ilk çıktığı zaman, öğrencilerin bu kitapla başarı sağlayabilip sağlayamayacakları hususunda endişeye düşmüş, fakat bir kaç yıllık öğretim ve sınav denemesinden sonra, kitabın öğrencilerimize fay-

dalı olduğunu anlayarak memnun olmuştuk. Kitabın bu şekilde aynı şekilde faydalı olacağına veya ayrıca ülkemizde bu kitapla ceza muhakemesi hukuku alanında atılmış evvelki adımlara bir yeni önemlisenin eklendiğine inanmaktayız. Kanaatimizce bu eser en yeni ceza muhakemesi bilgilerini sistemli bir şekilde içinde toplarken Türk doktrini bu alanda yabancı doktrinlerin en ileride olanlarıyla bir duruma girmiş bulunmaktadır. Eser yabancı doktrinlerce tanınmıyorsa bunun sebebi sadece ne yazık ki türkçenin milletlerarası bir dil olmamasıdır.

Doç. Dr. Öztekin TOSUN

Otuzuncu Cildin Sonu